

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Första Kammaren. N:o 7.

Fredagen den 8 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 6 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 2—7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Carlborg* under fjorton dagar från den 9 innevarande februari.

Kammaren åtskildes kl. 2,34 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 9 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående utsträckt användning af undsättningsfondens tillgångar.

Denna proposition blef härefter föredragen och på begäran bordlagd.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till valmän utsedde:

Herr <i>von Baumgarten</i>	med 49 röster,
” <i>Bergman</i>	” 49 ”
” <i>Bohnstedt</i>	” 49 ”
” <i>af Burén</i>	” 49 ”
” <i>Cederberg</i>	” 49 ”
” <i>Ekenman, Thor</i>	” 49 ”
” <i>Engström</i>	” 49 ”
” <i>Ericsson</i>	” 49 ”
” <i>Fock</i>	” 49 ”
” <i>von Hedenberg</i>	” 49 ”
Grefve <i>Lewenhaupt</i>	” 49 ”
Herr <i>Kockum</i>	” 49 ”
” <i>Pehrsson</i>	” 49 ”
Grefve <i>Piper</i>	” 49 ”
Herr <i>von Post</i>	” 49 ”
” <i>Sandberg</i>	” 49 ”
” <i>von Strokirch</i>	” 49 ”
” <i>Sjölund</i>	” 49 ”
” <i>Stråle</i>	” 49 ”
” <i>Söderhjelm</i>	” 49 ”
” <i>Wallberg</i>	” 49 ”
Friherre <i>Barnekow, C. F. K.</i>	” 48 ”
Herr <i>Behm</i>	” 48 ”
” <i>Falk, W.</i>	” 48 ”

Företogs val af sex suppleanter för de valmän, som af kammaren fått i uppdrag att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till suppleanter för desse valmän utsedde:

Herr <i>Flach</i>	med 37 röster,
” <i>Mallmin</i>	” 37 ”
” <i>Alin</i>	” 37 ”
” <i>Svedelius</i>	” 37 ”

Herr *Kajerdt* med 37 röster,
 Friherre *Leijonhufvud, Sten* " 37 " ,
 sedan ordningen mellan dem blifvit genom lottning bestämd.

Företogs val af sju ledamöter i Riksdagens särskilda utskott för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr <i>Bäckström</i>	med 59 röster,
" <i>Clässon</i>	" 59 "
" <i>Hallenborg</i>	" 59 "
Grefve <i>Klingspor</i>	" 59 "
Herr <i>Sjöcrona</i>	" 59 "
" <i>Bergman</i>	" 54 "
" <i>Tham, W.</i>	" 53 "

Företogs val af sju suppleanter i Riksdagens särskilda utskott för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr <i>Spånberg</i>	med 47 röster,
" <i>Stridsberg</i>	" 45 "
" <i>Roman</i>	" 44 "
" <i>Andersson, Jonas</i>	" 43 "
" <i>Kockum</i>	" 43 "
" <i>Wallenius</i>	" 43 "
" <i>Nilsson</i>	" 42 " ,

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

Anmälades och bordlades statsutskottets nedannämnda utlåtanden och memorial:

n:o 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna;

n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, omfattande anslagen till utrikesdepartementet;

n:o 11, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torr-

läggning af vattensjuka marker samt angående villkoren för sådana statsbidrags åtnjutande;

n:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

n:o 13, i anledning af statskontorets underdåniga berättelse angående undsättningsfonden;

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Örnsköldsviks köping af kronohemmanet 4 $\frac{1}{4}$ seland Norrurlunger n:o 1 i Vesternorrlands län; och

n:o 15, i anledning af två af Kongl. Maj:t afgifna propositioner angående efterskänkande af kronans rätt till vissa danaarf.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för embetsbrott af prest och om laga domstol i sådana mål.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af 10 kap. 2 § giftermålsbalken.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckt förslag om domareedens utbytande mot ett löfte.

Friherre Barnekow: Då jag till denna kammare inlemnadt en motion i liknande syfte med den nu föreliggande, hvilken motion kammaren remitterat till ett tillfälligt utskott, hvarifrån motionen ännu icke återkommit, så vill jag redan vid detta tillfälle yttra mig om denna, såsom mig synes, viktiga fråga.

1886 års Riksdag aflät en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om borttagande af huld- och trohetseder, embetseder, krigsmannaeder och andra dermed jemförliga eder. Till följd af denna skrivelse hafva embetsederna här i Sverige blifvit afskaffade, med undantag af domareeden och presteden. Då kan man ju uppställa den frågan: af hvad anledning skola dessa embetseder icke bortskaffas, då man ansett onödigt att bibehålla de andra?

Hvad nu särskildt presteden beträffar — som jag för min del alldeles bestämdt håller på, att den är i alla hänseenden origtig och otillåten och olämplig att bibehålla — så föreligger väl icke frågan derom nu, men ändå tillåter jag mig säga, att man kan finna ett

skäl för dess bibehållande möjligtvis deri, att de, som äro målsmän för vår religion, sjelfva anse att den bör bibehållas, fast jag för min del ej gillar detta skäl. Så tyckes det äfven vara förhållandet med domarena, och att samma uppfattning äfven gjort sig gällande inom lagutskottet, kan jag döma deraf, att icke någon reservation kommit från utskottet.

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

Jag vill nu gå till utskottets betänkande för att deri söka finna, hvilka anledningarna skulle vara till denna ifrågavarande eds bibehållande. Utskottet säger, att utskottet "föreställer sig, att vårt folk, åtminstone för närvarande, icke skulle med tillfredsställelse se borttagande af den helgd och högtidlighet, som edens afläggande onekligen förlänar åt domarekallets tillträdande, och att den föreslagna åtgärden skulle kunna i någon mån rubba det förtroende till domarens samvetsgranna och oveldiga pröfning af alla till hans afgörande hänskjutna mål, som utgör ett af grundvilkoren för rättsordningens uppehållande." Anledningen skulle således ligga deri, att man betraktar denna ed såsom en högtidlighet, såsom en helgedom. Ja, mine herrar! Jag tror visst, att den uppfattningen gjort sig gällande inom vårt land och bland vårt folk. Ja, jag till och med går så långt, att jag medgifver, att det fortfarande finnes många, som hafva den uppfattningen, men jag påstår, att det också finnes en stor fraktion, som har en motsatt uppfattning beträffande eden, och jag vill uttala den önskan, att denna fraktion måtte ökas allt mer och mer, att vi för hvarvt år måtte blifva allt flere, som icke godkänna eders afläggande, vare sig vid det ena eller andra tillfället.

Vidare säger utskottet: "det bör icke heller förbises, att den i 1 kap. 7 § rättegångsbalken föreskrifna domareed, rätt fattad, icke genom sin ordalydelse är egnad att väcka någon betänklighet hos den, som har att aflägga densamma." Ja, mine herrar, här är jag af alldeles olika mening. Om det finnes flere eller färre personer, som hafva den uppfattningen, att det icke bör vara någon betänklighet, så finnes det bestämdt andra personer, som dervid hafva betänklighet.

Hvarför har man betänklighet mot löfte i stället för ed? Jag vågar påstå, att ett löfte är lika kraftigt som en ed, och om så är förhållandet, hvarför skall man då icke kunna gifva en annan form åt den nuvarande eden i mera öfverensstämmelse med ett löfte.

Jag vågar påstå och jag skall inför denna kammare söka med all den kraft, som är mig gifven, framhålla den åsigten, att eden är i religiöst afseende förbjuden, men jag skall spara detta, tills vi komma till frågan om presteden.

Om en person, som ämnar blifva domare och således sjelf skall inför domstolen fordra af personer, att de skola tala sanning, och skall söka få sanningen ur dem, skulle hysa betänkligheter mot att aflägga domareeden, så hyser jag, i motsats mot den kammarens ledamot, som nyss behagade säga "han skall icke blifva domare", den uppfattningen, att just en sådan man, som håller så starkt på att hans löfte är lika godt som en ed, bör blifva domare.

Hvarför är då en ed så betänklig i detta fall? Jo, därför att jag svär vid Gud och hans heliga evangelium, därför att jag sätter

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

min själ i pant på att jag skall hålla något för hela min lifstid. Jag har icke framtiden i min hand och jag vet icke hvad som kan hända, men ändå skall jag svära vid min själs salighet. Om det också icke skulle finnas mången inom denna kammare eller kanske ingen, som för närvarande hyser samma åsigt som jag, så hoppas jag att antalet skall växa, och om jag också stode ensam om min åsigt, så kan den icke rubbas.

Slutligen säger utskottet: "då härtill ytterligare kommer, att det föreliggande förslaget icke omfattar åtskilliga med domareeden likartade eder, exempelvis de eder, som afläggas af jurymän i tryckfrihetsmål, af ledamöter i expropriationsnämnd, af gode män vid landtmäteriförrättningar" etc. Först vill jag då fästa uppmärksamheten på, att detta icke är embetseder; det är eder, som afläggas, då jag lofvar att hålla något vid ett speciellt tillfälle, icke för hela lifstiden. Jag lofvar då att utföra ett visst ärende riktigt. För min del är jag mot alla eder och såge helst, det alla borttoges, men om staten från sin sida förklarar, att den antager sina embetsmän, utan att de aflägga ed, så är jag säker, att äfven dessa eder borttagas så småningom. Om jag icke får allt på en gång, så nöjer jag mig med litet i sänder.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, då jag mycket väl inser, att min åsigt ändock ej denna gången kan vinna något gehör, utan jag skall spara mig, till dess vi komma till frågan om presteden, om jag möjligen då kan röna något större tillmötesgående.

Under uttalande af den förhoppning, att antalet af dem, som stödjanse sig på bibeln och religiösa grunder önska borttagandet af alla eder, år från år skall växa, vill jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till motionen.

Herr Treffenberg: Jag ber att få instämma i *huvudsyftet* af den senaste talarens anförande.

Friherre Barnekow: Då jag hör, att det skulle vara formella skäl, som hindra ett bifall till motionen, så skall jag ändra mitt yrkande och anhålla, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte bifallas, i syfte att han måtte taga i ompröfning, om ändring i detta hänseende kan ske.

Herr Wennerberg: Jag hade hoppats, att något svar skulle hafva kommit från lagutskottet på de anmärkningar, som blifvit gjorda af den förste talaren. Då så icke skett, och således icke den motive-ring, som lagutskottet här framfört för sitt slut, har fått någon särskild styrka utan måste nöja sig med den, som i sjelfva utskottsutlåtandet finnes, så anser jag mig kunna mycket lindrigt vidröra denna sak, i hvilken jag många gånger uppträdt och må hända tröttnat så väl denna samling som äfven kyrkomötet. Emellertid har jag med glädje sett, att hvarje gång denna fråga förevarit ett steg tagits åt det håll, som jag och, jag tror, med mig pluraliteten af Sveriges allvarligt tänkande invånare anse för önskligt, nemligen borttagande af

alla löfteseder. Att detta icke funnits helt och hållet sakna skäl för sig, det har redan visat sig deraf, att åtskilliga sådana eder redan blifvit borttagna. Här återstå dock två sådana — jag medgifver gerna, mycket viktiga, mycket betydande — nemligen domareeden och presteden; men är principen för borttagandet af de andra löftesederna giltig, så finnes icke heller något fullvärdigt skäl att låta dessa båda stå kvar.

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

Hvarje löftesed, jag vågar påstå detta, är en oförnuftig och okristlig ed. Den bör icke få finnas, sådan den nu är. Den bör reduceras ned till ett löfte, sådant en hederlig man kan gifva det i sin svaghet, det är, med fullt uppsåt att hålla det, men utan det gräsliga hotet framför sig, i fall han är en kristen, samvetsöm människa, att, om han häremot bryter, så förbryter han sig på sådant sätt, att det kanske icke vidare är värdt att söka någon upprättelse. — Hvarför skall man taga till starkare medel än för ändamålet är nödigt?

Det finnes eder, som ännu böra stå kvar; dit höra främst vittnesederna, emedan på dem väsentligen baserar sig hela vår svenska rättsskipning; men det kommer nog en dag, då äfven de böra borttagas, när denna blir ändrad. Emellertid kan icke om dem sägas, att de äro okristliga, ty när frälsaren sade, "I skolen alls icke svärja, utan edert tal skall vara ja, ja, eller nej, nej", så var detta nog med afseende på det rådande missbruket af löfteseder, och jag trotsar, att någon kan bevisa att med trygghet en sådan ed någonsin kan gifvas af någon annan än den ende, som har framtiden i sin magt, nemligen Gud den allsmäktige. Jehova har ock gifvit en sådan ed. Men vi hafva ett exempel i nya testamentet, hvilket mången gång blifvit åberopadt såsom stöd för att vår frälsare sjelf gillat edsafläggandet. Det var dock icke han, som aflade eden; men på öfverhetens befallning, då han tillspordes: "Jag besvärjer dig vid lefvande Gud", att du säger hvem du är, svarade han, hvem han var; och aflade visserligen icke ett löfte, utan ett vittnesmål så starkt och så kraftigt, att det var just sådant till innehåll och form, som det skulle vara. Det var ja, ja.

Utskottet har nu emellertid motiverat sitt afstyrkande af motionärens begäran, såsom jag tycker, något svagt. Utskottet finner det "betänkligt" att tillstyrka afskaffandet af domareeden. Utskottet finner det således icke alldeles orimligt. Det synes då här blott vara fråga om en tidssak. Det torde finnas skäl för, men också skäl mot. När rätta tiden kommer, torde det vara skäl att afskaffa den, men för närvarande är det icke skäl. — Ja, så tycker utskottet.

Utskottet talar vidare om att vårt folk icke skulle med tillfredsställelse se ett borttagande af den "helgd och högtidlighet", som edens afläggande förläner åt domarekallets tillträdande. Jag vågar misstänka, att den helgd och högtidlighet, som åtfölja afläggandet af denna korta ed, icke äro större, än att vårt folk icke skulle känna någon synnerlig saknad, om de vore borta. Det är sant, att man här om kan säga, att detta dock är en sak, hvarom man ingen erfarenhet ännu har, men märkligt är, att ingen afsaknad alls försports efter de eder, som redan blifvit borttagna; och att en domare, rättvis, god

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

och väl känd, skulle i något fall vinna hos allmänheten i aktning genom edens afläggande, det anser jag icke synnerligen troligt.

“Den föreslagna åtgärden skulle kunna i någon mån rubba förtroendet till domarens samvetsgranna och oveldiga pröfning” etc., säges vidare. Jag tror det icke, och för antagligheten, att detta blefve händelsen, äro åtminstone i utskottets utlåtande inga skäl anförda.

I slutet af första stycket säger utskottet blott: domareeden eger ur denna synpunkt en annan och högre betydelse än de flesta andra embetseder. “*En annan betydelse!* Hvilken andra? Ja, jag medgifver gerna, att t. ex. en jurymansed har en annan betydelse än domareeden, men detta förhållande är lika godt skäl att betona, när fråga blir om att bibehålla jurymanseden; då kan man ju lika sant säga, att *den* eger en annan betydelse än domareeden eller hvilken annan ed som helst. Men detta är nog icke här meningen, utan utskottets åsigt är väl den, att domareeden bör anses vara af helt annat slag, med “högre betydelse” än andra eder. — Jag finner icke någon skälig grund för ett dylikt påstående. Ty, från hvilket håll bör eden rätteligen bedömas? Är det från deras, som framtvinga eden, som fordra den eller anse sig hafva någon tillfredsställelse af högtidligheten vid dess afläggande? Eller är det från hans sida, som aflägger eden, dermed åtagande sig hela detta ansvar, som medföljer den? Rimligtvis från den senares. Men, huru kan man då påstå, att *denna* ed, med den vanliga slutformeln: “så sant mig Gud hjälpe till lif och själ”, är något annat och högre än hvarje annan, som slutar på samma sätt? Det är så, att den, hvilken såsom kristen aflägger en ed, den må gälla en stor eller liten sak, en landtmäteriförrättning eller en domareed, och använder samma förpligtelseord, han åtager sig samma själsansvar i det ena fallet som i det andra. Således kan jag icke finna, att detta uttryck “en annan och högre betydelse” kan på något sätt af utskottet försvaras.

En sak, som är mycket märklig med alla dessa embetseder, är, att oaktadt vår strafflag bestämmer ett, visst icke för strängt, men dock ganska allvarligt straff för mened, så händer det aldrig, att, om en domare bryter på något sätt mot hvad honom i eden är ålagdt och han kommer under åtal, han derför straffas såsom menedare, utan han straffas endast såsom för embetsbrott. Eden har således upphängts såsom en skylt utan all verklig betydelse; eller den har begagnats såsom ett skrämskott, som, när det kommit till allvar, befunnits komma från en oladdad kanon. Det är icke såsom menedare jag straffas, om jag bryter mot hvad som står i eden, och det vore dock just detta, som vore det rätta, om eden vore nödvändig.

Det heter vidare hos utskottet, att det kan ju hända “att en domare, äfven om han vid tillträdet af sitt domarekall haft en fast föresats att samvetsgrant fylla detsamma, under sin fortsatta verksamhet varder utsatt för sådana frestelser att afvika från de honom åliggande pligter, att minnet af den aflagda eden för honom utgör ett kraftigt stöd.” Jag har hört alldeles samma argument, när det har varit tal om presteden, men är det en person, som tagit eden allvarligt, så förmodar jag snarare, att ett våldförande af eden eller

ett underlåtande att iakttaga hvad eden innebär, en gång gjordt, långt från att återföra den felande, tvärtom skall göra honom förhårdad eller komma honom att lättsinnigt säga, att det kan icke vara någon annan mening med eden, än att jag skall göra så godt jag kan. Finge man se saken rent menskligt, vore icke mycket att säga om detta resonnement — men hur låter det sig göra med en så stor apparat? Och för öfrigt — fastän jag medgifver att argumentet är utslitit och något simpelt — är domaren samvetsgrann, så behöfs icke eden; är han det icke, låter han icke binda sig af eden. Jo, säger man, eden är en kraftig påminnelse för honom att vara samvetsgrann. Jag tror, att denna anmärkning är icke psykologiskt riktig.

Det heter slutligen hos utskottet, att förslaget icke omfattar åtskilliga med domareeden likartade eder. Ja, vi, som älska att få bort ederna, vi hafva ju hittills fått åtnöja oss med att se en efter annan försvinna. Försvinner domareeden, mine herrar, så försvinna nog snart de öfriga, och jag tager mig därför friheten att i öfverensstämmelse med den sträfvan, jag förut i detta hänseende visat, uppmana kammaren att gifva sitt bifall till hvad den förste talaren i sin senare formulering yrkat.

Herr Bergström: Delvis kan jag bemöta de begge föregående talarne med samma argument, delvis intogo de så väsentligen skiljaktiga ståndpunkter, att jag måste vända mig mot dem en och en i sänder. Den största skiljaktigheten mellan de ärade talarne med afseende på edens betydelse och vikt i religiöst hänseende var, att den förste talaren förklarade sig anse alla eder fullkomligt otillåtliga och icke böra ifrågakomma. Han ville därför efter bästa kraft och förmåga söka verka för, att alla eder blefve afskaffade. Den andre talaren rigtade sitt angrepp egentligen mot löftesederna. Han förklarade till och med uttryckligen, att han icke ville, att vittneseden skulle afskaffas. Han hemtade argument ur skriften och förklarade, att då frälsaren bjudit, att man skulle alls icke svärja, så afsåg han dermed blott löftesederna och icke vittneseden. Han till och med var af den åsigten, att frälsaren själf efter judisk form hade aflagt en vittnesed. Han citerade dock skriftens ord något origtigt. Enligt Matheus ytttrade öfverstepresten: "Jag besvär dig vid lefvande Gud, att du säger oss, om du är Kristus, Guds son", och dertill svarade frälsaren: "du sade det." Nu vet hvar och en, som sysselsatt sig med dessa ämnen, att bland dem, som behandlat den judiska arkeologien, finnas de, som lika med den ärade talaren anse att det var en ed efter judisk sed, en slags vittnesed, som frälsaren sålunda aflade; men det finnes ock andra, som på det högsta bestrida detta. I hvarje fall är det visst, att det påstående, som den siste ärade talaren har framställt, nemligen att frälsarens bestämda bud: "I skolen alls icke svärja" blott afsett löfteseder, men icke bekräftelseeder, saknar hvarje stöd i skriften. Jag skulle kunna i detta hänseende hänvisa till män, hvilka äro synnerligen hemmastadda i skriften, och de skulle gifva mig rätt häri. Vid sådant förhållande får jag säga, att skulle jag välja mellan de

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

båda talarnes ståndpunkter, så gäfve jag den förste talaren rätt, ty Frälsarens ord äro: "I skolen alls icke svärja."

I öfrigt har den siste talaren begagnat sin vanliga metod, när han vill förringa betydelsen af ett utskotts motivering, nemligen att taga upp hvarje skäl för sig och söka deri inlägga en annan betydelse, än utskottet velat hafva deri inlagd, om än uttrycket varit mindre lyckligt. Då utskottet har sagt, att domareeden, enligt utskottets förmenande, eger en annan och högre betydelse än de flesta andra embetseder, så har utskottet dermed icke velat säga annat, än att, just hvad domareeden beträffar, det är nödigt att bibehålla eden. Det är således blott ett återupprepande med andra ord af hvad som förut blifvit sagdt. Och när den ärade talaren i fråga om ett skäl, som längre ned förekommer, förklarar, att det är psykologiskt osant, att man får fram sanningen genom eden, så vederlägges detta påstående af all erfarenhet, som visar att just eden framkallar sanningen. Hvarje domare vet, huru de vittnen vändas, som icke vilja säga sanningen, men genom eden tvingas dertill, och hvarje domare vet ock, huru många, som afhålla sig från att aflägga värjemålsed och hellre uteblifva och fällas åt saken, just af fruktan för att aflägga falsk ed. Jag tror visserligen icke, att domarena i vår tid äro utsatte för svårare frestelser, men det ligger i mannaminne, då åtminstone i politiska rättegångar domare hafva varit utsatte för påtryckningar; och det kunde då vara godt, att domarens minne af eden var honom ett stöd mot dessa påtryckningar. Jag vågar ock påstå, att utskottets yttrande är riktigt, då det säger att domareeden, rätt fattad, ingalunda är egnad att afskräcka, och för egen del tillstår jag, att de heliga känslor, som genomströmmade mig, då jag första gången aflade denna ed, icke skulle varit så lifliga, om det blott varit ett löfte, jag aflagt. För öfrigt kan det väl sägas, att utskottet icke har anfört något bevis för sitt påstående, att "den föreslagna åtgärden skulle kunna i någon mån rubba det förtroende till domarens samvetsgranna och oveldiga pröfning af alla till hans afgörande hänskjutna mål, som utgör ett af grundvilkoren för rättsordningens uppehållande." Men jag frågar, huru skulle bevisning här kunna åstadkommas? För mig är det bevisning nog, att det icke, så vidt jag har mig bekant, finnes något folk, som afskaffat domareeden. Consensus gentium torde väl ock hafva någon betydelse. Jag tillåter mig att här uppläsa domareeden, eftersom man ifrågasatt att den är så svår att hålla: "Jag lofvar och svär, vid Gud och hans heliga evangelium, att jag vill och skall, efter mitt bästa förstånd och samvete, i alla domar rätt göra, ej mindre den fattiga, än den rika, och döma efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar: aldrig lag vränga, eller orätt främja, för skyldskap, svågerskap, vänskap, afund och illvilja, eller räddhåga: ej eller för mutor och gäfvor, eller annan orsak, under hvad sken det vara må, och ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall ock hvarken förr än domen afsäges, eller sedan, uppenbara dem, som till rätta gå, eller androm, de rådslag, som rätten inom lykta dörrar håller. Detta allt vill och skall jag, som en ärlig och upprigtig domare, troliga hålla, utan arga list och påfund, så

sannt mig Gud hjelpe till lif och själ.“ Jag frågar, om häri förekommer något, som kan stöta en samvetsgrann man eller såra hans samvete.

Hvad angår bekräftelseorden, så är det mig mycket vidrigt att å nyo höra här framställas denna pantsättningslära, som antager, att man genom eden sätter sin själ i pant på att man skall tala sanning. Den är ogrundad och icke sann, och ingen, som rätt fattar dessa bekräftelseord, kan inlägga en sådan mening deri.

Den förste talaren förmenade, att mellan de eder, hvilka utskottet omförmåler i slutet af sitt betänkande, och domareeden, skulle förefinnas den väsentliga skilnaden, att domareeden innebär ett edslöfte att man skall handla så som edsformuläret lyder under hela sin *lifstid*, då deremot de öfriga ederna blott afsåge ett visst gifvet tillfälle. Redan i den första satsen ligger ett fel, ty en domare bekläder icke alltid embetet under hela sin lifstid. Han erhåller ofta afsked på gamla dagar. Om också den påstådda skilnaden förefinnes i fråga om jurymän och ledamöter i expropriationsnämnd, så förefinnes den dock icke i fråga om gode män vid landtmäteriförrättningar, ty de svära att, så länge de utöfva sin befattning såsom gode män, handla så som edsformuläret innehåller. Således är talarens anmärkning icke riktig, och har man något sinne för formel fullständighet i lagstiftningen, så bör man icke begära hos regeringen ett bortskaffande af domareeden men med tystnad förbigå de af utskottet omförmålda, med densamma likartade eder.

Huru regeringen tänker i denna fråga, det vet jag icke, men, fastän den siste talaren, som uppträdde, talade från sin representantplats, kunde det ju ändå vara möjligt, att han talade å regeringens vägnar. Han rigtade nemligen en högtidlig, jag vore frestad säga officiös uppmaning till kammaren att bifalla den föregående talarens sista framställning. Det är detta, som skulle kunna komma kammaren att som möjligt antaga, att han uttryckt åsigt, som omfattades af regeringen, men då får jag tillstå, att jag skulle skänkt större afseende åt hvad som sades, om det yttrats af justitieministern, än nu när det yttrades af herr ecklesiastikministern.

Herr Wennerberg: Jag är skyldig att gifva den siste talaren ett svar, så kort och godt jag det förmår.

Först vill jag nämna, att det icke var utan skäl, som jag lemnade min plats der borta på statsrådsbänken och begaf mig hit till denna. Jag ville tala och har talat såsom riksdagsman i denna fråga och icke såsom medlem af Konungens råd. Kommer denna sak der före, kan dock den siste talaren vara öfvertygad, att hvad riksdagsmannen här sagt, det kommer ock regeringsledamoten att der säga. Men denna fråga har icke alls varit föremål för behandling i regeringen. Hvad jag här säger, kan sålunda icke vara något yttrande å dennas vägnar.

Jag medgifver den siste talaren, att min argumentation angående det psykologiska momentet i utskotts-motiveringen, den var svag. Jag tror nemligen att en, som redan en gång felat, har lättare att om igen fela, än en, som gör det första gången. Men om min argumen-

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

tation var svag, så får den dock sin ursäkt deri, att utskottets lider af alldeles samma fel, nemligen det obevisliga påståendet, att minnet af den aflagda eden skulle för domaren utgöra ett kraftigt stöd. Således, dessa två argument kunna jemna ut hvarandra.

Den siste talaren yttrade ock något, som helt visst icke var hans mening. Han blandade i hop domareeden med vittneseden och gaf så den förra den senares samlade kraft. Ja, det är sant, att ännu har vittneseden en sådan magt öfver sinnena, att det är mer än en, som, ehuru eljes föga samvetsgrann, likväl, när det kommer till edsformuläret, drager sig tillbaka. Huru vidt skildt är dock icke denna eds afläggande i ett *särskildt* fall, der man har ett *bestämdt* faktum för sig, om hvilket man skall yttra sig, mot den i *allmän form* och för en *obestämd* tid afgifna domareeden.

Tror den ärade talaren, som vågadt yttrade sig om "pantförskrifningen", att den, som drager sig tillbaka, när eden förestafvas honom, äfven skulle göra det, om han icke hade den uppfattningen, att han verkligen satte sin själs väl i pant? — Jo, vittneseden är en sådan pantförskrifning, och i samma ögonblick, som vittnet icke anser den vara en sådan, så är det ock slut med edens väsentliga kraft; och då kommer mångt vittne att icke draga i betänkande att svära falskt.

Jag medgifver, att en person med högre bildning kan fatta edens betydelse på annat sätt, än den enkle mannen, som bäfvande drager sig tillbaka för edsformuläret, men jag vill icke här afgöra, hvilken af dem som fattar eden allvarligast och rättast. Kan den, som står på en högre bildningsgrad, säga, att eden icke är någon pantförskrifning, utan blott ett återopande af Herrens hjälp, formulera den då så, och af eden skall då blott kvarstå hvad som bör stå kvar — löftet.

Jag har icke rättighet att längre upptaga kammarens tid med mina argument, ehuru jag ännu kunde hafva mycket att säga i frågan.

Det yrkande jag framstälde, då jag nyss hade ordet, det får jag åter upprepa.

Herr Sundberg: Jag hade icke tänkt yttra ett ord i denna fråga, och det kan också vara temligen öfverflödigt att det sker, enär jag icke ämnar framställa något annat yrkande än på bifall till hvad utskottet föreslagit, och mina skäl för detta bifall äro desamma, som dem utskottet har anfört, och hvilka jag, för min del, finner nöjaktiga. Men jag har ändå icke kunnat alldeles tåga, när den ärade talaren på kronobergsbänken åter har vidrört den *allmänna* frågan angående löftesederna och sökt, såsom han förut vid flera tillfällen här i denna kammare har gjort, att visa deras obehörighet. Att nu inlåta sig i en vidlyftig teologisk eller etisk diskurs härom, kan icke vara synnerligen lämpligt, men då den ärade talaren beträffande den rätta tolkningen af vår frälsares välbekanta ord: "edert tal skall vara ja, ja, och nej, nej", hvilka han inledde med budet: "I skolen alls icke svärja", ville påstå, att detta är ett särskildt emot *löftesederna* rigtadt ord, så vågar jag bestrida denna uppfattning. Dessa frälsarens ord äro rigtade hvarken mot löftesederna eller mot vittnesederna, sådana dessa förekommo inom det samhälle, der vår frälsare uppträdde,

utan de äro alldeles uppenbart, såsom sammanhanget på det ställe, der orden förekomma, tydligen utvisar, rigtade mot judarnes lättfärdiga svärjande, hvarigenom de sökte bekräfta sanningen af sina ord. Denna bekräftelse skedde genom att svärja än vid det ena, än vid det andra höga föremålet. Det är mot detta otillbörliga anlitande af helgden af dessa föremål — hvilket ansågs tillåtligt, blott man icke svure falskt — som vår frälsare yttrade de tankvärda orden. Jag måste vidare erinra derom, att dessa ord äfven inom kyrkan, som väl ock bör hafva förstått att uppfatta Jesu evangelium, aldrig tolkats såsom något förbud mot de eder, *samhället* kräfvor, det må vara vittnes- eller löfteseder. Hela skilnaden mellan dessa båda slag af eder är för öfrigt inom kyrkan temligen obekant, och någon sådan skilnad i den mening, den ärade talaren uppdragit henne, erkännes der icke. Är den ena formen af ed befogad, så anses den andra vara det lika mycket, och mot ingendera formen är inom kyrkan någon motsägelse rigtad. Vill man nu möjligen säga, att detta skulle vara en uppfattning, som blifvit rådande endast under medeltiden, på hvilken man vanligen vill skylla allt, likt och olik, i fråga om missuppfattning af kristendomens enkla och solklara sanningar, så ber jag få erinra, att reformationen alls icke gör någon den ringaste förändring häruti. Den erkänner tvärt om, såsom dess äldsta lagar och kyrkostadgar tydligen utvisa, så väl löftesedernas som vittnesedens behörighet, och den vill dock så nära som möjligt på ett ganska omedelbart sätt ansluta sig till hvad den uppfattar såsom evangeliu bud.

Jag har icke anført detta af lust att motsäga min ärade vän på kronobergsbänken, utan jag har endast i min egenskap af prest velat i största allmänhet angifva min bestämda uppfattning af denna fråga, en uppfattning, som fullt berättigar mig till att godkänna utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels ock, af friherre *Barnekow*, att, med afslag å utskottets hemställan, Riksdagen ville i skrifvelse till Konungen anhålla, att Han måtte taga under ompröfning, om icke sådan ändring bör göras i 1 kap. 7 § rättegångsbalken, att den deri föreskrifna domareeden utbytes mot ett löfte.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

*Ifrågasatt
utbytande af
domareeden
mot ett löfte.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller friherre Barnekows yrkande, det Riksdagen ville i skrifvelse till Konungen anhålla, att Han måtte taga under ompröfning, om icke sådan ändring bör göras i 1 kap. 7 § rättegångsbalken, att den deri föreskrifna domareeden utbytes mot ett löfte.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—62.

Nej—21.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.

Herr Tham, Wilhelm: Då jag i denna kammare inlemnadt en motion, lika lydande med den, som nu föreligger till behandling, ehuru om denna min motion ännu icke till denna kammare inkommit något yttrande från det tillfälliga utskott, till hvilket den blifvit remitterad, har jag ansett mig vid detta tillfälle böra yttra några ord i föreliggande fråga.

I den af utskottet gifna motiveringen för afslag säger utskottet, att det synes som om ännu "icke utbildad sig någon bestämd åsigt till förmån för förslaget, likasom icke heller Kongl. Maj:t funnit sig föranlåten att vidtaga någon åtgärd i ämnet."

Med anledning af detta yttrande ber jag få erinra, att vid 1873 och 1878 års kyrkomöten åtskilliga ledamöter uttalade sig till förmån för en tillökning af antalet ledamöter i kyrkomötet.

Vid 1883 års kyrkomöte antogs det då framlagda förslaget angående en sådan ökning, visserligen endast med en rösts majoritet, men det antogs dock. Vid förlidet års kyrkomöte, då ock en motion om ökning af antalet ledamöter förelåg, blef denna motion afslagen med två rösters pluralitet. Antalet af dem, som röstade för förslaget, var dock detsamma som vid 1883 års kyrkomöte, nemligen 27. Det synes således, då denna fråga vid flera kyrkomöten förekommit, som om det verkligen skulle föreligga en någorlunda bestämd opinion för behöfligheten eller önskvärdheten af ett ökad antal ledamöter inom kyrkomötet.

Utskottet säger vidare, att "det vill synas, som om kyrkomötet, äfven med dess nuvarande sammansättning, borde inom sig ega tillgång på insigter och erfarenhet, tillräckliga att motsvara skäligen anspråk." Ja, det kan ju så tyckas, men jag ber dock få erinra, att kyrkomötets verksamhet synes mig vara bra mycket negativ. Till

kyrkomötet har inkommit ett icke så obetydligt antal motioner, framställande önskningsmål om förändringar och reformer inom åtskilliga kyrkliga områden, men dessa motioner hafva ju i allmänhet blifvit afslagna. Det är ju helt få, som blifvit af kyrkomötet antagna och hvilka sålunda blifvit inlemnade till regeringen.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

Utskottet säger också, att "en ökning af ledamöternas antal utan tvifvel skulle medföra en motsvarande ökning af de vid mötet framställda förslag." Men är det väl så säkert, att det skulle blifva fallet? Det finnes kyrkomöten med mycket större antal ledamöter, än det svenska, t. ex. i Skotland, der både inom statskyrkan och frikyrkan antalet ledamöter är högst betydligt större än i Sverige, eller något öfver 200, om jag icke missminner mig. Men det oaktadt hinna dessa skotska kyrkomöten att afsluta sin verksamhet inom loppet af en och en half vecka. Deraf synes framgå, att antalet ärenden inom dessa kyrkomöten åtminstone icke blifvit oskäligt stort, då de hinna handläggas inom så kort tid. Det är visserligen sant, att dessa kyrkomöten äro årligen återkommande, medan vårt åter sammanträder endast hvar femte år. men å andra sidan är intresset för kyrkliga angelägenheter så mycket större i Skotland, än hos oss, att detta torde motväga den kortare tid, som förflyter mellan kyrkomötena, och således skulle medföra ökad antal motioner, om det skulle vara den nödvändiga följden af ett större antal ledamöter.

Utskottet säger vidare: "det viktigaste skäl, som kan anföras för den ifrågasatta ökningen, torde vara önskvärdheten deraf, att alla olika riktningar inom kyrkan derigenom lättare skulle kunna göra sig hörda." Detta är också onekligen det viktigaste skälet, hvarför jag, för min del, anser en ökning af kyrkomötets ledamöter vara önskvärd. Men då utskottet anser, att kyrkomötet redan, såsom det nu är sammansatt, lemnar ett tillräckligt rum för de olika åsigtorna att framträda och göra sig gällande, så vågar jag betvifla, att denna utskottets uppfattning är fullt riktig. Som bekant, är vårt svenska kyrkomöte sammansatt af trettio presterliga och trettio lekmannaledamöter. Af de förstnämnde äro tretton sjelfskrifne, och vid valen af de öfriga har en ständigt stigande tendens visat sig att besätta dessa med domprostar och dylika, tillhörande det högre, styrande presterskapet. På så sätt voro af samtliga presterna vid sista kyrkomötet endast två landsortsprester, d. v. s. bosatta på landet och tjenstgörande i landtförsamling. Man kan väl svärigen säga, att de i landtförsamlingarne tjenstgörande presterna varit skäligen representerade, då endast två af dem varit i kyrkomötet invalde. Om ett större antal finge af presterskapet väljas, så är det all anledning förmoda, att en stor del af de sålunda tillökta ledamöterna skulle utses bland det i landtförsamlingarne tjenstgörande presterskapet, och det torde väl icke kunna bestridas, att dessa i församlingarne i allmänhet och i synnerhet inom landtförsamlingarne arbetande prester dock äro i tillfälle att bättre få kännedom om de önskningsmål, som hos den stora mängden af vårt folk förefinnas beträffande möjligen behöfliga reformer i kyrkliga ärenden. Jag tror därför, att ett ökad antal presterliga ledamöter skulle verka synnerligen välgörande på kyrkomötets sammansättning

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

och tillika utöfva ett helsosamt inflytande på utgången af de vid kyrkomötet förekommande frågorna.

Hvad lekmannaombuden beträffar, hvilka för närvarande också är trettio, så synes det mig, att äfven deras antal är väl litet, då de, fördelade på statskyrkans alla medlemmar, endast utgöra 1 på 140,000 menniskor. Det har också visat sig, att intresset för valen af elektorer till kyrkomötets lekmanaledamöter varit mycket ringa. Utskottet säger visserligen, att denna farhåga, "såvidt utskottet känner, icke vunnit stöd af någon allmänna erfarenhet hvarken i afseende å deltagande i valen eller i fråga om valresultaten". Men, om detta möjligen är utskottets erfarenhet, tror jag dock ingalunda, att det är den allmänna åsikten inom landet. I det pastorat jag tillhör, och som har en folkmängd af omkring 2,800 personer, voro vid valet af elektorer förliden sommar endast sju personer närvarande, valförrättaren inbegripen. I Jönköpings stad med ungefär 20,000 invånare voro jemte valförrättaren fyra personer närvarande vid elektorsvalet, och enligt hvad i dag blifvit mig upplyst, voro i Stora Tuna församling i Dalarne, med omkring 10,000 inbyggare, likaledes blott fyra personer, valförrättaren inberäknad, närvarande vid dylikt elektorsval. Detta vittnar just icke om något synnerligt intresse för dessa val. Blefve lekmannaombuden flera, och således valkretsarne något minskade, så finge man anledning att hoppas, att något större intresse skulle visa sig; åtminstone har så varit förhållandet i andra frågor.

Dessutom anser jag mig ock böra nämna, att, vid sista kyrkolagsförslagets behandling inom högsta domstolen, domstolens majoritet yttrade, att, enligt dess åsigt, antalet af de valde ledamöterna inom kyrkomötet vore allt för ringa i förhållande till antalet själfskrifne.

Mig synes således goda skäl förefinnas för den motion, som nu föreligger till behandling, och får jag, för min del, yrka bifall till motionärens förslag och följaktligen afslag å utskottets.

Herr Treffenberg: Då jag under de två senast hållna kyrkomötena, vid hvilka detta reformförslag behandlats, tillbört antalet af dem, som deråt önskat framgång, och då jag sedan den tiden icke ändrat mening, är det naturligt, att jag icke kan vara nöjd med det nu föredragna utskottsbetänkandet, utan att jag nödgas deråt egna en granskning. Jag beklagar likväl, att jag härvid måste beträda den af lagutskottets ärade ordförande väl icke uttryckligen förbjudna, men dock icke rätt gouterade vägen att punkt för punkt genomgå utskottets argument. Det tillkommer kammaren att bedöma, huruvida jag härvid kommer att göra mig skyldig till det andra farliga felet, nemligen att i utskottets argument inlägga annan betydelse, än de enligt ordalldelse böra hafva.

I förbigående och till en början vill jag blott något mera betona hvad den närmast föregående talaren omnämnde, nemligen att detta reformförslag vid 1883 års kyrkomöte segrade, men att deremot vid det sista kyrkomötet samma förslag föll. Det synes mig nemligen hafva varit i sin ordning att, då utskottet varit så angeläget att upp-
lysa kammaren derom, att detta förslag blott med *en* rösts pluralitet

segrade vid 1883 års möte, utskottet jemväl på samma gång erinrat kammaren derom att, då förslaget vid sista kyrkomötet föll, detta skedde med endast två rösters minoritet. Detta är likväl naturligtvis af mindre betydelse. Af större vikt är, att, då utskottet af detta förhållande drager den slutsatsen, att "inom kyrkomötet icke utbildat sig någon bestämd åsigt till förmån för förslaget", och i sammanhang dermed förklarar, att kyrkomötet "synes vara bäst i tillfälle att döma om behovet af den föreslagna förändringen" — hvilket allt utskottet anser innefatta "en maning att noga tillse, huruvida verkliga och giltiga skäl förefinnas för motionärens förslag" — utskottet i detta resonnement gör sig skyldigt till någonting, som icke har godt rykte om sig inom logiken, nemligen till en s. k. *petitio principii*, i det att utskottet här antager såsom bevisadt just det, som skulle bevisas. Vore det höjdt öfver allt tvifvel och allmänneligen erkändt, att kyrkomötet med sin nuvarande sammansättning verkligen motsvarade alla de kraf, som man kunde ställa på en sannskyldig kyrklig representation, så att kyrkomötet i sina förhandlingar och beslut gäfvé ett troget uttryck åt kyrkans tillstånd och behof, ja, då skulle helt visst den omständigheten att en fråga om kyrkomötets ombildning förevarit hos kyrkomötet, men icke vunnit mötets bifall, vara af stor, ja afgörande betydelse. Men då, såsom här är fallet, sjelfva rättigheten af de grunder, på hvilka denna institution hvilar, är ifrågasatt, då duger det icke att afvisa ett sådant spörsmål med erinran derom att frågan förevarit hos kyrkomötet men der fallit. Ett sådant bevisningssätt har ingen bevisningskraft. Till förtydligande häraf skall jag taga ett exempel. Antag, att kyrkomötet utgjordes af våra herrar biskopar och de öfriga prästerliga ledamöterna af domkapitlen. Om då inom ett sålunda sammansatt kyrkomöte förslag väcktes i syfte att inom kyrkomötet bereda utrymme för det inom stiftet arbetaude, församlingarna närmast stående prästerskapet och för lekmanneelementet, och om en sådan fråga efter att hafva fallit vid kyrkomötet sedermera upptoges inom riksdagen, så frågar jag eder, mine herrar, om man här kunde med hopp om framgång bekämpa reformen genom att argumentera i den riktning, som utskottet här valt, eller genom en erinran derom att frågan förevarit men fallit vid kyrkomötet, hvars votum ju under den af mig gjorda förutsättningen naturligtvis vore nästan betydelselöst. Jag tror det icke och förmodar, att icke heller någon af utskottets ledamöter tror det.

I det följande framhåller utskottet kyrkomötets "begränsade verksamhetsområde och befogenhet" och gör i sammanhang dermed den erinran, att "det vill synas, som om kyrkomötet, äfven med dess nuvarande sammansättning, borde inom sig ega tillgång på insigter och erfarenhet, tillräckliga att motsvara skäligen anspråk." Detta synes mig dock icke stå rätt väl tillsammans med det medgifvande, som utskottet längre fram i betänkandet gjort, i det utskottet tillmäter en viss vikt åt den anmärkning, som motionären gjort, att den konservativt kyrkliga riktningen företrädesvis gjort sig gällande inom kyrkomötet. Den föregående talaren har också redan erinrat om ett yttrande af högsta domstolen vid granskningen af senaste kyrkolags-

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

komiténs förslag. Detta yttrande af högsta domstolens flertal lyder på följande sätt: "Det torde med skäl kunna anmärkas emot den nuvarande sammansättningen af kyrkomötet, att de valda ledamöternas antal är allt för ringa. Detta missförhållande kan ej annat än verka menligt i flera afseenden, och skall en sjelfständigare ställning kunna tilldelas den svenska kyrkan i förhållande till staten, måste detsamma afhjelpas." Äfven en annan, enligt hvad jag har anledning att tro, betydande auktoritet höjdes vid 1873 års kyrkomöte till förmån för en ökning af medlemmarnes antal. I det anförande nemligen, som lektor O. W. Lemke till försvar för sin motion i detta ämne afgaf vid senaste kyrkomöte, erinrade han, hurusom "en högt uppsatt man vid 1873 års kyrkomöte uttalade såsom sin mening, att grundlagen förr eller senare måste undergå förändring i den riktningen, att Riksdagen icke må i afseende på kyrkolagsfrågor ega annan rätt än att i vanlig ordning framställa sina önsksningar, men att deremot stiftande af kyrkolag endast må tillkomma konung och kyrkomöte. Men då måste man se till, att ledamöternas i kyrkomötet antal förstärkes, på det att derefter den nyssnämnda grundlagsändringen må kunna genomföras, ty i annat fall skall alltid det ringa antalet af kyrkomötets ledamöter anföras såsom skäl för afslag å hvarje förslag i denna riktning." Derefter tillägger herr Lemke, att "i denna då uttalade mening instämde flere betydande män bland kyrkomötets ledamöter", hvilka dock blygsamheten förbjuder mig att här närmare omnämna. Således ser man, att både många och viktiga röster höjts för motionärens förslag.

Utskottet framhåller vidare såsom — såvidt jag kan se — den enda olägenhet, som skulle kunna vara förenad med bifall till motionen, hvad ock den föregående talaren påpekat, eller den "motsvarande ökningen af de vid kyrkomötet framställda förslag", hvarvid utskottet tillägger, att detta "antagligen skulle å ena sidan framkalla benägenhet att utvidga verksamhetsområdet och å andra sidan göra det svårt för mötet att medhinna alla ärenden på den knappt tillmätta tiden för mötets sammanvaro." Jag bestrider icke möjligheten deraf, att antalet af motioner likasom af anföranden med ökad antal ledamöter af kyrkomötet kunde blifva större än det hittills varit; deremot fruktar jag alldeles icke de af utskottet befarade följderna häraf. Beträffande nu först benägenheten att utvidga kyrkomötets verksamhetsområde, så hade det varit särdeles önskligt, om det ärade utskottet något närmare antyd, hvad utskottet härmed egenligen menat, emedan ovissheten härom bereder en viss svårighet vid försöket att bemöta argumentet. Om utskottet menar, att kyrkomötet skulle förirra sig in på en mängd obehöriga områden, såsom t. ex. privaträtten, den ekonomiska lagstiftningen eller krigslagarne o. s. v., så synes mig ett lika enkelt som verksamt korrektiv mot ett sådant missbruk ligga i nionde paragrafen i kyrkomötesförordningen, der området uttryckligen begränsas, så att, om man icke förutsätter, att kyrkomötet skulle komma att uteslutande bestå af idioter, jag icke kan tänka mig möjligheten, att mötet skulle komma att behandla andra frågor än de rent kyrkliga eller sådana som få vid mötet upptagas. Hvad åter angår fruktan för

att kyrkomötet på den så kallade "knappt tillmätta" tiden icke skulle medhinna alla frågor, så är det visserligen sant, att en eller annan mindre viktig fråga möjligen kunde komma att undauskjutas, men i så fall händer ingenting värre än hvad som många gånger förut egt rum, särskildt inom det ärade lagutskottet, nota bene under den gamla tiden, då grefve Erik Sparre var utskottets ordförande. Men att någon af de viktigare frågorna icke skulle komma att underkastas erforderlig grundlig behandling, det fruktar jag, för min del, alldeles icke.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

Nu följer i ordningen att yttra några ord med anledning af hvad utskottet i närmaste punkt anför. Här tillerkänner utskottet, såsom jag förut nämnt, en viss betydighet åt det af motionären framställda skäl, att det vore önskvärdt, om alla olika riktningar inom kyrkan mer än nu finge tillfälle att göra sig hörda. Men ehuru i sammanhang härmed utskottet tillika medgifver, att den konservativt kyrkliga riktningen företrädesvis gjort sig gällande inom kyrkomötet, erinrar likväl utskottet, att "öfriga riktningar dock icke alldeles saknat representanter, som både velat och kunnat tillvinna sina åsikter uppmärksamhet", hvarjemte utskottet äfven framhåller den *entente cordiale*, som gjort sig gällande mellan Riksdagen och kyrkomötet så, att "genom den andel i kyrkolagstiftningen, som tillkommer Riksdagen, den allmänna meningen i landet uti hithörande ämnen kan inom och genom Riksdagen på denna lagstiftningsgren utöfva tillräckligt inflytande." Hvad nu den konservativt kyrkliga riktningen inom kyrkomötet angår, så bör det märkas, att konservatismen kan vara af flera slag. Den kan vara allvarlig, verkligt samhällsbevarande och följaktligen i allo aktningsbjudande. Men det finnes ock afarter af konservatism, som yttra sig i indolens, kortsynthet och till och med egoism. Jag vill väl icke framkasta den beskyllningen, att den konservativa pluraliteten inom kyrkomötet gjort sig skyldig till den förebräelsen att hafva omfattat någondera af dessa afarter och ännu mindre alla tre på en gång. Men jag måste, sanningen till ära, bekänna, att såvidt min erfarenhet sträcker sig — och den är icke så obetydlig, eftersom den omfattar fyra kyrkomöten — element i någon mån beslägtade med dessa afarter icke alldeles saknats. Utskottet har erinrat derom, att äfven andra än de rent konservativa kyrkliga riktningarne hatt sina målsmän inom mötet, hvilka både velat och kunnat tillvinna sina åsikter uppmärksamhet. Jag vill icke bestrida, att representanter, tillhörande andra riktningar än den prononceradt konservativa, verkligen funnits, hvilka lyckats göra sig hörda inom mötet och vunnit framgång för sina motioner. Men utskottet har helt och hållet förbigått en annan cert af representanter, till hvilken jag hör, nemligen de stackars representanter, hvilka visserligen velat men icke förmått tillvinna sina åsikter uppmärksamhet inom kyrkomötet. I det fallet behöfver jag blott erinra derom, att jag under icke mindre än fyra kyrkomöten förgäfves sökt påkalla mötets biträde för att reformera den oefferrättliga religionsundervisningen, sådan den i våra skolor bedrives. Nu kan det visserligen sägas, att den omständigheten att jag icke lyckats göra mina åsikter gällande beror derpå, att jag icke lyckats öfvertyga kyrkomötet om behovet, nyttan och nödvändigheten af den

Frågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)

ifrågasatta reformen. Ja, det är sant. Men det kan ju också vara möjligt att felet ligger på den andra sidan, eller hos sjelfva kyrkomötet. Jag är naturligtvis sjelf jäfvig att afgöra den frågan. Men misstager jag mig icke, har jag fått stöd af flera förträffliga advokater, som böra gälla något inför Riksdagen, i det att jag erinrar om följande förhållanden: att folkskoleinspektörerna i sina officiella berättelser vitsordat, att på många ställen i landet den tanklösa katekesutanläsningen ännu ohejdadt fortfar; att vidare nästan hela pressen, äfven den aktning svärda delen deraf, fördömt denna s. k. "barnalära", om hvilken en talare här för någon vecka sedan sanningsenligt yttrade, att ingen bok i verlden har framkallat så många barnatårar som just den barnaläran; att det här i Stockholm senast församlade folkskoleläraremötet vid ett sammanträde, bevisadt af omkring 1,300 personer, enhälligt förklarade, att religionsundervisningen i våra skolor borde vara *mera etisk och religiös och mindre dogmatisk*; samt slutligen att vid senast hållna kyrkomöte mötet fick smälta följande af en bland dess egna framstående, sjelfskrifne ledamöter uttalade ord, hvilka böra inflyta äfven i Riksdagens protokoll:

"Mina herrar!" yttrade han, "vore den metod i kristendomsundervisningen, som nu är gällande, och som herrarne ju vilja hafva kvar, så god som den påstås vara, då vore jag frestad att misströsta om hela kristendomsundervisningens förmåga att höja och till sedlighet och gudsfruktan uppfostra vårt folk. Alla häpna vi, och med rätta, öfver de många drag af råhet och hänsynslöshet contra kristendomen som i våra dagar möta oss inom vidsträckta kretsar af vårt folk. Men hvar hafva väl de personer, hvilka nu som mest energiskt ådagalägga denna kristendomsfiendtlighet, fått sin religiösa uppfostran, hvar hafva de mottagit sin undervisning i kristendomen, och enligt hvilken metod har den meddelats dem? Jo, i våra skolor och just efter den metod, som herrarne genom sitt tydliga bifall till utskottets förslag tyckas anse så förträfflig. Det skulle derföre, synes det mig, icke vara ur vägen att göra ett försök, huruvida icke möjligen kristendomen inom vårt folk skulle kunna vinna något, om formen för dess tillagnelse blefve en annan än den hittills gängse."

Mine herrar, det har funnits en tid, då äfven jag ansåg mig uppfordrad att slå ett slag till förmån för kyrkomötet. Ännu så sent som vid 1883 års kyrkomöte, då mötet, särskildt i vår dåliga press, ständigt anfölls på det mest ohemula sätt, yttrade jag följande ord, som återfinnas i kyrkomötets protokoll för den 22 september nämnda år: "Alla de beslut, som fattats af de tre föregående kyrkomötena, hafva varit af den beskaffenhet, att de, såvidt jag förstår, vittna derom, att kyrkomötet i allmänhet sökt fylla sin uppgift till kyrkans och derigenom till hela landets bättnad." Men det var på den tiden och deri ligger förklaringsgrunden till min dåvarande optimistiska stämning, ty då hade ännu icke vederfarits mig värre, än att kyrkomötet blott två gånger förkastat min katekesmotion. Sedan dess hafva, såsom herrarne torde känna, de ytterligare försök, jag gjort i samma riktning, aflupit fruktlöst, och det är då icke underligt, att mitt hopp är ute och att min stämning gent emot kyrkomötet blifvit väsentligen

förändrad, och att efter hand den öfvertygelsen hos mig allt mera stadgat sig, att, så länge kyrkomötet bibehåller sin nuvarande sammansättning, man måste öfvergifva hvarje tanke på att genomdrifva en reform, som både ur kyrklig och borgerlig synpunkt, enligt min åsigt, är den vigtigaste af alla, tullarne och "lånetyperna" icke undantagna. Detta är hufvudskälet, hvarför jag, ifrån att hafva varit en af kyrkomötets riddare, numera är dess svurne fiende.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

Utskottet säger vidare, "att genom den andel i kyrkolagstiftningen, som tillkommer Riksdagen, den allmänna meningen i landet uti hithörande ännu kan inom och genom Riksdagen på denna lagstiftningsgren utöfva tillräckligt inflytande." Det är nog så, mine herrar, men huruvida den undfallenhet, som kyrkomötet af lätt insedda skäl, till följd af sin prekära ställning, vid flere tillfällen måst visa Riksdagen, eller den "allmänna meningen", sådan denna fått ett uttryck i Riksdagen, i själfva verket ländt, i första rummet, till kyrkans och, i sista rummet, jemväl till statens egen båtnad, det vill jag lemna osagdt, så länge nemligen kyrkomötet just genom sin bristfälliga sammansättning saknat möjlighet att utöfva det inflytande på Riksdagen, som vederbort. Först ett reformeradt kyrkomöte skulle blifva egnadt att tilltvinga sig respekt såväl hos Riksdagen som äfven af den allmänna meningen i landet. Så länge emellertid kyrkomötet egentligen är, hvad man också kallat det, ett "utskott", ja, man skulle till och med kunna säga ett kotteri, så länge kan man icke heller begära, att något inflytande från kyrkomötets sida skall kunna utöfvas på Riksdagen, hvaremot det är lika säkert att, i fall den allmänna meningen i landet och i Riksdagen blefve påverkad af auktoriteten hos ett reformeradt kyrkomöte, så skulle äfven Riksdagen komma att utöfva en verkligt välgörande återverkan på kyrkomötet, i dess samarbete med Riksdagen.

Utskottet erinrar vidare — emot motionärens anmärkningar, att de sjelfskrifna presterliga ledamöternas antal vore för stort i förhållande till de valdes, och att det inom församlingarne arbetande presterskapet vore för litet representeradt — "att de befattningar, med hvilka sjelfskrifvenheten är förenad, tillsättas efter val, biskoparne af domkapitlet och stiftens presterskap samt pastor primarius i Stockholm, hvilken ju för öfrigt hör till det inom församlingarne arbetande presterskapet, af en församling i hufvudstaden." Man skall verkligen befinna sig i en grundlig förlägenhet för argument, då man tillgriper ett sådant som detta. Jag vågar nemligen helt enkelt erinra derom, att dessa sjelfskrifna ledamöter visserligen från början äro valda af domkapitlet och stiftens presterskap, men endast för att handhafva stiftsstyrelsen och utöfva eforatet öfver läroverken, och *icke* för att vara presterskapets ombud på kyrkomötet. Hvad pastor primarius beträffar, tillhör han visserligen det "inom församlingarne arbetande presterskapet", men jag kan väl icke förmoda, att utskottet med denna erinran anser sig hafva bemött motionärens anmärkning. Under förra kyrkomötet yttrades af en utaf våra nuvarande biskopar, som var mycket intresserad för denna reform, följande: "Jag erinrar blott om, att å ena sidan presterna inom stiftet ganska allmänt äro missnöjda

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.*
(Forts.)

öfver att vara för fåtaligt representerade, och å andra sidan intresset vid lekmännens val är långt ifrån så stort som det bör vara, en naturlig följd af att kretsarne äro alltför vida, hvarför man ej heller har kännedom om de personer, som komma att sättas in fråga.“ Dessa fakta kunna icke bortresonneras. Härmed belyses också hvad utskottet säger i den näst sista punkten. Motionären hade nemligen anført, “att i följd af lekmanavalkretsarnes storlek man icke hos lekmännen kunde påräkna så stort intresse för valen till kyrkomötet, som önskligt vore“. Häremot påstår nu utskottet att: “den sålunda uttalade farhågan har dock, såvidt utskottet känner, icke vunnit stöd af någon allmänna erfarenhet hvarken i afseende å deltagandet i valen eller i fråga om valresultaten.“ I afseende på deltagandet i valen vill jag blott erinra om, att vi många gånger sett af tidningar, hvilka varit angelägna att framkomma med alla möjliga anklagelser emot kyrkomötet, att det vid elektorsvalen till kyrkomötet varit stora svårigheter att på landsbygden åstadkomma något lifigare deltagande i dessa val.

Utskottet slutar med att hänvisa till de svårigheter, som skulle ligga deri, att, om kyrkomötets medlemmar ökades, detta måste medföra ökade utgifter för statsverket. Denna sida af saken är likväl af en underordnad betydelse. Jag föreställer mig nemligen, att den icke betyder någonting i denna kammare, om också möjligen mera i medkammaren. Under förra kyrkomötet yttrade jag den åsigten, att det ginge ganska väl an att minska utgifterna för statsverket genom att nedsätta arfvodena. Jag var och är nemligen öfvertygad derom, att detta icke skulle i någon mån minska benägenheten för emottagande af uppdrag att såsom ombud deltaga i kyrkomötets förhandlingar; och att sålunda en nedsättning i arfvodena icke skulle försvåra möjligheten att erhålla lämpliga representanter. Jag går dock nu ändå längre. Om kyrkomötets medlemmar blefve helt och hållet utan arfvoden, så tror jag att vi likväl skulle erhålla de yppersta representanter, ty, Gud ske lof, vår kyrka har ännu så många trofasta vänner, så att någon svårighet för hennes värdiga representerande icke på länge lär vara att befara, under förutsättning dock att kyrkomötet icke kommer att allt för länge bibehålla den sammansättning, som det nu har.

På de grunder, jag nu anført, skall jag anhålla att få yrka återremiss till lagutskottet, på det att, i den händelse flertalet af kammarens ledamöter följer mig på denna väg, utskottet må komma i tillfälle att granska den formulering, som motionären gifvit åt sitt förslag. Detta har ju icke utskottet, med den åsigt, som inom detsamma gjort sig gällande, haft anledning att göra, hvarför det torde vara rättast af mig att för närvarande icke yrka bifall till motionärens förslag, utan återremiss.

Herr Bergström: Till en början vill jag ingå i ett kortare bemötande af några utaf de anmärkningar, som framställdes af den förste ärade talaren. Han förklarade, att kyrkomötets verksamhet hufvudsakligen varit af negativ art, och att den förnämligast gått ut på att afslå motioner. Det synes mig vara en obehörig anmärkning emot

kyrkomötet, ty man får väl icke antaga att alla motionärer haft rätt i sina yrkanden. Det har likväl blifvit en allt för vanlig mening, att en motionär lider den högsta orätt, om man afslår hans motion, men ser man närmare på saken, torde ett afslag af motionen varit fullt befogadt. Hvilken samhällsförbättrare som helst skulle i annat fall kunna föreslå hvilka som helst ändringar i det bestående och genast vinna framgång för sina förslag. Jag tror således att denna hans anmärkning icke förtjenar något afseende.

Han anmärkte vidare, att både det skotska frikyrko- och det skotska folkkyrko-mötet räknar större antal ledamöter än vårt kyrkomöte. Det vill jag icke bestrida, ty jag kan icke säga huru stort detta antal är. Visst är dock att, till följd af den skilnad som förefinnes emellan de tvenne skotska kyrkorna och staten, dessa kyrkomöten icke hafva så många ärenden att behandla som våra kyrkomöten, hvilka ju äfven handlägga frågor, hörande till den yttre kyrkorätten, såsom t. ex. mångahanda frågor, som röra förhållandet emellan stat och kyrka, under det att, såvidt jag vet, dessa skotska kyrkomöten icke hafva att behandla andra än rent inre kyrkliga frågor. Denna omständighet jemte det, att dessa kyrkomöten sammanträda hvarje år, möjliggör, att de kunna afsluta sina arbeten på en jemförelsevis kort tid.

Slutligen klagade han deröfver, att de presterliga valmännen företrädesvis välja domprostar till kyrkomötet. Detta är dock att underkänna dessa valmans förmåga att bedöma, hvilka som bäst representera deras åsikter och bäst bevaka kyrkans intressen. Skulle de finna, att så icke är förhållandet med domprostarna, förmodar jag att de, ibland det inom församlingen arbetande presterskapet, välja sådana representanter som de önska. Hvad särskildt talet om de inom församlingen arbetande presterna angår, är det att bemärka och icke glömma, att äfven Sveriges biskopar arbeta inom församlingen. Två biskopar äro kyrkoherdar i städer och de öfrige hafva prebendepastorat. Samtliga utöfva de således kyrkoherdebefattning. Det är att anse såsom en stor lycka för vår kyrka, att äfven dess högste styresmän icke äro uteslängde från att öfva själavård inom församlingarne.

Den andre talaren var mycket mera vidlyftig. Han började sitt anförande dermed, att jag icke tilltrött mig föreskrifva det sätt, på hvilket man borde diskutera den föreliggande frågan. Deri har han fullkomligt rätt. Jag tillåter mig dock uttala ett omdöme, och det är, att det förefaller mig, och säkerligen många med mig, att intet är tråkigare, än när man hör detta ständiga upprepande af utskottets skäl och huru sedan förklaras, att *det* duger icke och *det* duger icke. Har man en god sak, behöfver man ju endast framlägga alla de skäl, som man vill hafva framhållna för ett bifall i det ena eller det andra afseendet. För öfrigt vill jag säga, att, om den ärade talarens konservatism vore af äkta skrot och korn, redan den omständigheten, att något består och består i en gifven form, borde vara tillräcklig att tvinga honom att säga, hvori felet ligger, och visa hvad han vill sätta i stället. Strängt taget behöfver icke ett utskott säga mera, än att det icke finnes någon anledning att tillstyrka ändring af det bestående. Utskottet behöfver icke anföra några skäl för sina afstyrkande utlåtan-

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

*Frågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

den utan endast det, att motionären icke haft tillräckliga skäl för vinnande af den ändring han önskat. Detta vore tillräckligt. Här ut kammaren kan man naturligtvis kämpa med skäl och motskäl, men att skriva långa motiv för att afslå en motion, som man icke finner böra bifallas, det anser jag vara onödigt.

Nu har ju verkligen den andre ärade talaren starka subjektiva skäl att beklaga sig öfver att kyrkomötet så illa behandlat hans förnyade motioner om afskaffandet af katekesut~~an~~läsningen. Han har, såsom han sade, fyra särskilda gånger väckt denna motion och lika många gånger fått den afslagen. Så starkt detta motiv kan vara för honom till att önska kyrkomötets sammansättning ändrad, tror jag icke att detta kommer att utgöra något skäl för Första Kammaren. I hvilket fall som helst lär man väl icke kunna antaga, att något af de motiv, hvilka, enligt talarens yttrande, karakterisera vissa afarter af konservatism, bestämt kyrkomötet att afslå hans motion. Den ärade talaren medgaf, att den afart af konservatism, som grundar sig på indolens, egoism m. m., icke förefunnes hos flertalet af kyrkomötets medlemmar. Det vore dock icke fritt, att sådana motiv rörde sig inom kyrkomötet. Jag anser likväl, att man bör lemna *motiven* utan all granskning. En dödlig har icke rätt att inlåta sig på en sådan granskning.

Han anförde vidare såsom ett bland skälen för en ökning af antalet medlemmar i kyrkomötet, att en högt uppsatt person år 1873 skulle hafva yttrat, att det blefve alldeles nödvändigt att ändra grundlagen så, att kyrkomötets befogenhet inskränkte sig dertill att endast göra framställningar och att, gemensamt med konungen, stifta kyrkolag, med hvilken lag Riksdagen icke skulle hafva något att skaffa. Det vore ganska intressant att veta, hvem denne högt uppsatte person var. Skall man åberopa auktoriteter, böra dessa vara kända, icke stå i bakgrunden som obekanta storheter. Har den högt uppsatte mannen verkligen haft ett sådant yttrande, har det varit högst obetänksamma ord, som denne man fölt.

Såsom hvar och en vet, sönderfaller kyrkorätten i tvenne väsentligen olika beståndsdelar, *den yttre kyrkorätten*, som har att ordna förhållandena emellan kyrkan och staten och som man på det juridiska konstspråket kallar jus circa sacra, och *den inre kyrkorätten*. Vår grundlag gör ingen skilnad emellan dessa olika arter af kyrkorätt, utan den håller sig till den historiska utvecklingen och, såsom kammaren vet, förekomma båda arterna i vår kyrkolag. Jag tviflar därför på, att Riksdagen skulle vilja afhända sig och ensamt på konung och kyrkomöte öfverlåta lagstiftningen på den yttre kyrkorättens område. Deremot skulle jag, för min del, icke hafva någonting emot att med Riksdagens uteslutande öfverlemnna lagstiftningen åt konung och kyrkomöte gemensamt, såvidt den rör den inre kyrkorätten, d. v. s. rent inre kyrkliga frågor. Det faller naturligtvis icke Riksdagen in att uttala någon mening rörande handboken eller psalmboken eller bibelöfversättningar och dylikt, utan öfverlemnas detta åt kyrkomötet. Sådana frågor äro rent kyrkliga, och jag skulle till dem vilja hänföra äfven kyrkotukten. Men rätten att lagstifta om förhållandet emellan kyrka och stat måste Riksdagen värna som sin egendom, ty staten är

ändock i förhållande till kyrkan, den suveräne. Det är den moderna läran, men den af Gregorius VII uttalade åsigten, att såsom solen är förnämligare än månen, så är den andliga magten förnämligare än den världsliga, erkänna icke vi. Har verkligen den högt uppsatte mannen, såsom den ärade talaren anförde, haft återopade obetänksamma yttrande, så borde det dock icke af den, som närmare tänker på saken, uppställas såsom ett argument i denna fråga.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

Jag skall nu, då tiden är långt framskriden, inskränka mig till, att yrka bifall till lagutskottets afgifna utlåtande och afslag på det senast framställda yrkandet, nemligen — om frågans återremitterande till utskottet. Jag kan nemligen försäkra kammaren, att det icke kommer att föranleda något annat yttrande, än det som utskottet afgifvit, åtminstone hvad slutet beträffar, ty utskottet har om denna sak haft en temligen enhällig åsigt.

Herr Sundberg: Det kunde vara alldeles öfverflödigt för mig att yttra något i denna fråga, sedan den föregående talaren haft ordet, ty jag delar till fullo hans uppfattning och har således egentligen ingenting att tillägga till hvad han redan anför. Jag skall dock försöka göra en eller annan liten axplockning efter honom. Denna torde, som sagdt, blifva ganska obetydlig, men så mycket bättre är det, då tiden ju är ganska långt framskriden.

Jag vänder mig då helst till den förste talaren, emedan han tog saken litet mera lugnt och passionsfritt än fallet tycktes vara med den talare, som efter honom hade ordet. Emot utskottets erinran derom, att kyrkomötet sjelft icke önskade den nu ifrågasatta förändringen angående antalet af dess ledamöter, påminde den förste ärade talaren derom, att redan vid 1873 års kyrkomöte funnes många, som yrkade en förändring i denna riktning, att förhållandet var enahanda vid 1878 års möte, samt att vid kyrkomötet 1883 fattades ett beslut, ehuru med en rösts öfvervigt, till förmån för denna förändring.

Slutligen påminde den andre talaren derom, att förlidet års kyrkomöte, enär det icke ville veta af denna förändring, afslog förslaget med blott två rösters majoritet.

Allt detta är ju ganska riktigt, men bevisar ingenting annat än att frågan flera gånger varit före under samtal och öfverläggningar inom mötet, och det af det helt naturliga skälet att den föreställningen är fast grundad hos många, att kyrkomötet är på sitt gebit ungefär detsamma, som Riksdagen är på sitt; och när Riksdagen är så stor såsom folkrepresentation, är kyrkomötet deremot så ofantligt litet med sina sextio ledamöter såsom representation för svenska kyrkan, hvilken dock i det närmaste sammanfaller med staten. Men sedan man vid närmare eftersinnande undersökt, hvad kyrkomötet egentligen har att göra och hvilken dess ställning är, samt funnit att det endast har att uttrycka underdåniga önsksningar hos Kongl. Maj:t, hvilka lika väl kunna frambäras af ett sextiototal sakkunnige män som af ett större antal, har man låtit sig nöja med hvad som är. Detta förtjenar särskildt erinras med hänsyn till hvad den förste ärade talaren påminde om, att flera andra länders kyrkomöten äro talrikare, och han nämnde

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

särskildt Skottland. Ja väl, men detta beror på att denna kyrkas författning är en helt annan än vår. Till en början hafva vi der presbyterierna, hvarifrån provincialsynoderna utgå, och sedan kommer den allmänna synoden, som icke är detsamma som vårt kyrkomöte, utan en verklig lagstiftande magt inom det område, der kyrkan eger en sådan.

När vidare man har anmärkt mot det nuvarande kyrkomötet, att dess resultat skulle hafva blifvit allt för negativt, får jag först och främst öppet förklara, att denna beskyllning är ogrundad och således också fullkomligt orättvis, och äfven om den vore rättvis, vet jag verkligen icke precis, hvad denna brist egentligen skulle hafva med det större eller mindre antalet ledamöter att skaffa. Men att beskyllningen om denna rent negativa eller öfvervägande negativa rigtning verkligen är ogrundad, ber jag få styrka med en enkel hänvisning till kyrkomötets protokoll sedan år 1868. De skola tillräckligt utvisa, att på det kyrkliga området det finnes knappast ett enda speciellt gebit att omnämna, som icke varit ifrågasatt att reformera. Alldeles omedelbart eller direkt kan icke kyrkomötet göra det och har därför icke heller försökt det, men att säga att denna kyrkomötets verksamhetskarakter varit öfvervägande negativ är obilligt, så mycket mer som, om man jämför denna verksamhet med Riksdagens, man skall finna, att Riksdagens varit af långt mera negativ art. När därför också den andre ärade talaren sade, att numera hvarje tanke på att inom kyrkomötet genomdrifva en reform vore omöjlig, ställer jag till honom fram den vädjan och ber honom ännu en gång genomläsa dessa protokoll, som han tyckes så flitigt hafva anlitat att döma af de citationer, hvarmed han i dag fägnat oss.

Vidare anmärktes, att ett större antal kyrkomötets medlemmar skulle vara fördelaktigt äfven därför, att de olika kyrkliga rigtningarne skulle derigenom fullständigare och bättre representeras. Det är visserligen möjligt, men huru vet man det, om jag får lof att fråga. Är lynnet i allmänhet inom våra valkretsar af konservativt kyrklig art, så lära dessa gifva uttryck af denna sinnesart lika väl, om de få välja t. ex. 60 lekmän, som när de välja 30, och huru då med nödvändighet de olika kyrkliga rigtningarne skola komma fram, förstår jag icke. Icke lär der det blifva händelsen, om de nu skulle få välja 60, att valmännen t. ex. taga en af konservativ och en annan af frikyrklig sinnesart, fastän deras eget åskådningsätt är det kyrkligt konservativa; det är ju icke tänkbart. Emellertid framdrogs detta skäl. Men för att taga ett exempel från ett område, på hvilket vi under sista tiden mycket, ja kauske allt för mycket rört oss, nemligen det tullpolitiska, så undrar jag om det någonsin skulle inträffa, att protektionisterna i en valkrets, der de hade magten, toge en protektionist och en frihandlare, då det tillkomme valkretsen att utse två personer; jag tror det knappt.

För öfrigt har den förste ärade talaren anmärkt, att de valde ledamöterna till antalet äro väl få i förhållande till de sjelfskrifne. Det kan visserligen vara sant, men denna sjelfskrifvenhet hos dem, som hafva denna rättighet, är ju dock grundad på val, och man kan

icke neka till, eller man bör fastmer antaga, att presterskapet inom ett stift, när de välja sin biskop, utse en person med tillräckliga insigter för embetets olika funktioner; och detta, att på ett själfskrifvet sätt representera kyrkan på kyrkomötet, är en af dessa ganska viktiga funktioner, hvilket icke lärers kunna undgå valkorporationerna.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.*

(Forts.)

Hvad den andre ärade talarens anförande vidkommer, märkte jag för öfrigt redan från början med en viss ledsnad, att på hans annars så godmodiga sinne den gamla katekesfrågan låg och tyngde. Han var därför icke vid godt humör, då han talade om kyrkomötet, utan nyttjade om detsamma åtskilliga ord, som voro temligen ovänliga, ehuru kyrkomötet i allmänhet behandlat hans förslag med mycken blidhet, med undantag af katekesfrågan, deruti det ej kunnat följa honom. Denna katekes kommer nu tillbaka, och denna älsklingstanke kan han omöjligen lugnt våga på förståndets pröfvande våg, utan han lägger den på ryggen och far upp dermed i fantasiens rymder; och då han kommer i de tagen och i de rymderna, är han ej riktigt god att tala med. Jag vill för öfrigt icke iulåta mig i diskussion om alla enskildheter i hans anförande, utan inskränker mig till hvad jag sagt och yrkar bifall till utskottets förslag, äfven om jag skulle blifva nog olycklig att af honom räknas till de konservativa, som beherskas af "indolens", kortsynthet eller egoism.

Herr Tham, Wilhelm: Om jag förstod den ärade ordföranden i lagutskottet rätt, hade han uppfattat mitt yttrande i viss mån så, att jag skulle önska, att kyrkomötena skulle så organiseras, att man afskaffade allt bestående och införde alla möjliga nyheter. Jag är tvärt om mycket angelägen att bevara det bestående. Men jag vill erinra derom, att allt menskligt — och dit höra ju äfven de kyrkliga formerna — är i behof af utveckling. I annat fall blifva dessa former föråldrade och uppfylla icke de anspråk, man kan hafva på dem.

Den siste ärade talaren yttrade, att han för sin del ansåg resultatet af kyrkomötena icke vara negativt utan tvärt om ganska positivt, men jag kan icke vara af samma åsigt, och jag tror, att allmänna meningen i landet, åtminstone i landsorterna, verkligen är den, att resultatet af kyrkomötena är negativt och att det kommer att så förblifva, så länge kyrkomötena hafva sin nuvarande sammansättning.

Det var också en annan ärad talare, jag mins icke rätt hvilken, som yttrade, att då presterskapet valde domprostarna, skedde det företrädesvis derföre, att desse ansågos särskildt kvalificerade att representera presterskapet vid kyrkomötet. Det är möjligt att så delvis är fallet, men med den kännedom vi litet hvar hafva om hvad man kallar den presterliga disciplinen — som ju är en ganska god sak — ligger det nära till hands, att om domprosten önskar blifva vald, är det icke lätt för stiftets presterskap att motsätta sig denna önskan. Jag tror derför att en domprosts väljande till medlem af kyrkomötet mången gång berott icke derpå att presterskapet ansett honom såsom den mest lämplige, utan derpå att han önskat blifva vald.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid utan ber att få förnya mitt yrkande om bifall till motionärens förslag.

*Ifrågasatt
ökning af an-
talet medlem-
mar i kyrko-
mötet.
(Forts.)*

Herr Treffenberg: Herr vice talman! Jag skall icke, såsom möjligen kammaren väntat sig, förlänga öfverläggningen med äfventyr att taga erkebiskop Sundberg och landshöfding Bergström med mig upp i luften, emedan det blefve en alltför tung Ikarusbörda, utan jag inskränker mig till att anhålla, att då det sagts mig, att ett yrkande om återremiss i denna kammare sällan vinner framgång, det måtte tillåtas mig att återtaga detta mitt yrkande och i stället instämma med herr Tham i hans yrkande om bifall till motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels bifall till utskottets deri gjorda hemställan, dels ock, af herr *Tham, Wilhelm*, afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Beskows i ämnet väckta motion.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner enligt nyssberörda båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Treffenberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller herr Beskows i ämnet väckta motion.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—39;

Nej—35.

*Föreslagen
ändring i 12
kap. ärfda-
balken.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om ändring i 12 kap. ärfdabalken.

Herr Bergström: I korthet yrkar jag afslag å detta lagutskottets betänkande med det deri framställda lagförslaget förnämligast derföre, att, det lider af betänkliga formella brister af den beskaffenhet, att regeringen, äfven om den gillade detsamma i sak, icke skulle kunna fastställa det. För att påvisa dessa formella brister måste jag

göra en kort resumé af vissa §§ i 12 kap. ärfdabalken, som handlar om "huru arf skiftas skall". Der föreskrifves i 4 §, att vid skiftet skall egendomen i fast och löst, redbart och fordringar, i jemngoda delar läggas, så att ej någon derigenom lider. Sedan behålle hvar-dera det honom med lott tillfaller. I förbigående vill jag anmärka, att numera väl aldrig förekommer, att man lägger qvarlåtenskapen in natura i lika delar, utan boet realiseras och de därför influtna penningarne skiftas efter laga arfsgrunder. Finnas fastigheter i boet, tilldelas hvarje arfvinge den honom tillkommande ideella lott i desamma; hvarefter skifte enligt skiftesstadgans laga skiftesgrunder verkställles mellan vederbörande delegare. Från den allmänna regeln i 4 § förekomma i 5 och 6 §§ undantag hvad angår landsrätten eller de områden, der den gamla laudsrätten gälde. Det stadgas nemligen i 5 §: "När faste gods å landet äro lagde i jemngoda delar, som nu sagdt är; då eger broder, eller, der flere bröder äro, de alle, taga deras delar först ut, ehvem arfvet faller efter, och lotte sedan sig emellan, hvilken del hvardera få skall. Om de öfrige delarne lotte systrarne sig emellan. Broders barn ege ock lika tagelott som broder. Delen ock alltid andre arfvingar fasta gods å landet så sig emellan, att den, som större del ärfver, njuter tagelott för den, som mindre får, och lotten skilje dem emellan, som lika del hafva"; och 6 § säger: "Faller ej mer än en sätesgård till arfs; ege då broder taga sin lott deri, och syster njute sin lott i strögods, med sådan förbättring, som emot sätesgården svarar." 7 § behöfver jag icke vidröra, emedan dess lydelse här icke verkar något till eller ifrån. Efter detta kommer ett stadgande i 8 § att, "allt det gods man i staden ärfver, ehvad det är fast eller löst, gånge till skiftes, efter ty som lotten faller. Ej hafve der någon tagelott, hvarken broder eller syster".

Nu frågas: huru skulle det taga sig ut, att sedan man borttagit 5 och 6 §§, som just innehålla bestämmelserna om tagelott vid fastighet på landet, man bibehåller 8 §, som säger att allt gods, i stad gånge till skiftes efter ty som lotten faller; ej hafve der någon *tagelott* o. s. v.? Hvad i 8 § stadgas i fråga om *tagelott* skulle då komma att stå der liksom fallet från himlen. Det förefaller mig som om man icke behöfde hafva sinnet för formell fulländning i lagstiftningen starkt utbildadt för att underkänna detta lagförslag; och då jag är förvissad, att kammaren eger detta formsinne, inskränker jag mig till att endast af detta formella skäl yrka afslag å betänkandet. Jag tror att hvad jag anført skall vara tillräckligt.

Herr von Baumgarten: I motsats till lagutskottets ärade ordförande tager jag mig friheten att på de motiv, som i lagutskottets betänkande blifvit uttalade, yrka bifall till lagutskottets förslag, och jag gör det så mycket mer som det inom utskottet upplystes, att å flere orter inom landet såsom i Dalsland, Jemtland och, så vidt jag minnes rätt, äfven i Blekinge förekommit fall, der bröder begagnat sig af ifrågavarande §§ för att på sina systrars bekostnad tillskansa sig fördelar. Det är således af dessa skäl jag instämt med utskottets pluralitet.

*Föreslagen
ändring i 12
kap. ärfda-
balken.
(Forts.)*

*Föreslagen
ändring i 12
kap. ärfda-
balken.
(Forts.)*

Hvad 8 § vidkommer, som lagutskottets ärade ordförande vidrörde, så kan jag icke se någon olägenhet af att den qvarstår, då den endast säger att tagelott *icke* skall utgå. Hade det stått tvärt om, vore det en annan sak. Borttagandet af de föregående §§ anser jag således icke kunna menligt inverka. Då motionären icke begärt att den 8 § skulle utgå, har utskottet icke kunnat gå längre än motionären begärt.

På dessa skäl hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Blott några få ord må det tillåtas mig att yttra.

Den siste talaren vidrörde mycket lätt den anmärkning jag framställde mot det formella i lagutskottets förslag. Det lider intet tvifvel, att ju lagutskottet har befogenhet att, när en motionär yrkat något, som utskottet vill i sak tillstyrka, formulera och redigera det så, att det blir antagligt. Detta har utskottet försummat, och under sådana förhållanden bör denna försummelse föranleda till afslag.

Motionären, som ju synes vara rätt flitig att motionera, kan vid en annan riksdag komma fram med samma förslag. På uppskofvet kommer ingen att lida, ty den föreslagna lagförändringen är icke af någon betydelse.

Jag fortsätter mitt yrkande om afslag.

Herr von Baumgarten: Med anledning af hvad lagutskottets ärade ordförande upplyst skall jag begära återremiss för att erhålla ändring i utskottets hemställan. Jag kan icke nu framställa något annat förslag, då jag icke är jurist.

Jag anholder således att frågan måtte till utskottet återremitteras.

Friherre *Klinckowström* instämde i detta yttrande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande yrkats dels afslag å hvad utskottet deri hemställt, dels ock att utlåtandet skulle återförvisas till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan och vidare på hvartdera af nyssberörda yrkanden, och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om förändrade bestämmelser angående rösträtt vid biskopsval.

Utskottets hemställan bifölls.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *von Baumgarten* under fjorton dagar från den 13 i denna månad.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På begäran af herr *Söderberg* beviljades honom ledighet från riksdagsgöromålen under två veckor från den 11 innevarande februari.

Kammaren åtskildes kl. 2,37 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 12 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Herr Sjöcrona, som på begäran erhöll ordet, yttrade:
Herr grefve och talman, mine herrar!

Som jag blifvit utsedd till ordförande i Riksdagens särskilda utskott för behandling af vägfrågan och sålunda omöjligen kan tjenstgöra i lagutskottet, anser jag det vara min skyldighet att afsäga mig min plats som ledamot i detta senare utskott och anhåller, att kammaren ville befria mig från detta uppdrag, på samma gång jag betygar min tacksamhet för det förtroende jag i det hänseendet åtnjutit.

På gjord proposition beslöt kammaren befria herr Sjöcrona från uppdraget att vara ledamot i lagutskottet.

Herr grefven och talmannen yttrade derefter, att han finge föreslå, det kammaren ville besluta att vid det sammanträde, som komme

att hållas nästa lördag, företaga val af en ledamot i lagutskottet efter herr Sjöcrona.

Detta förslag antogs.

Anmälades och bordlades lagutskottets memorial n:o 8, angående öfverlemnande till särskilda utskottet af en till lagutskottet hänvisad motion, och samma utskotts utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 26 kap. 1 och 8 §§ samt 30 kap. 5 § rättegångsbalken.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:

Att bruksegaren *J. Stephens* på grund af bröstkatarrh (Bronchitis) tills vidare måste hålla sig inne, varder härmed intygadt.

Stockholm den 11 februari 1889.

J. G. Edgren,
med. professor.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Liljesköld* under fjorton dagar från morgondagen.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

1889 den 9 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr ledamoten af Riksdagens Andra Kammare borgmästaren <i>Eskilander Thomasson</i>	47 röster
„ revisionssekreteraren <i>Magnus Wilhelm Huss</i>	1 röst

till följd hvaraf herr ledamoten af Riksdagens Andra Kammare borgmästaren *Eskilander Thomasson* blifvit till Riksdagens justitieombudsman utsedd.

1889 den 9 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, i fall han, innan nästa lagtima Riksdag anstält nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga

förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr revisionssekreteraren
Magnus Wilhelm Huss 48 röster,
till följd hvaraf ledamoten i Riksdagens Första Kammare herr revisionssekreteraren *Magnus Wilhelm Huss* blifvit till Riksdagens justitieombudsmans efterträdare utsedd.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att dessa protokoll skulle läggas till handlingarna, äfven som att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf derom, som borde i riksdagsbeslutet införas.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse n:o 1, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för embetsbrott af prest och om laga domstol i sådana mål.

Föredrogs å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts den 9 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående utsträckt användning af undsättningsfondens tillgångar.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 9 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 2, 3, 4, 11 och 12.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets den 9 i denna månad bortlagda memorial n:o 13, i anledning af statskontorets underdåniga berättelse angående undsättningsfonden.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 9 innevarande februari bordlagda utlåtanden n:is 14 och 15.

Justerades fem protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,47 e. m.

In fidem

A. von *Krusenstjerna*.
